

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Henr. Ioh. Nepom. Crantz S.C.A. Maiestat. Consiliar.
Institut. Med. Et Mater. Medic. Vindob. Profes. Pub. Ord.
Acad. Imp. Nat. Curios. Et Societ. Botan. Flor. Sodal.
Materiæ Medicæ Et Chirurgicæ ...**

Crantz, Heinrich Johann Nepomuk

[Wien], 1765

Classis Secunda Cardiacorum Nerveorum.

urn:nbn:de:gbv:45:1-10178

CLASSIS SECUNDA

CARDIACORUM
NERVEORUM.

Quæ vires infundunt nervis roborantes, & spirituum vividiores efficiunt motum, NERVA recte dicuntur.

Indicantur, quando cognoscuntur vires deficere, simulque apparent evidentiâ signa languoris ad omnes motus musculares, etiam ubi valde impediuntur exercitia sensuum, imprimis vero, si tum simul cernuntur signa clara humorum crassorum per reliqua vasa. BOERHAAVE. L. B. VAN-SWIETEN.

VIS ELECTRICA.

Suspendebat adhuc Physicorum omnium animos ignota Electri Vis, & timorem, quem terribile CUNED experimentum incussit, nondum MUSCHENBROECKIUS abiecerat, cum audax Iapeti genus in eo salutem confidenter quæreret, in quo mortem adinvenire facile potuisset; ita demum homines sumus! scilicet spes erat fore, ut vel electricus ignis illis in partibus calorem suscitaturus esset, in quibus diu deficeret, vel validior commotio motum, qui jam dudum abesset; quapropter grave & audax auxilium in medicinam traducitur, eoque Paralysis diversis in regionibus tentatur.

Sa.

Sapienter vero factum est, quod inter primos 1746 Parisiis in periculum paralyticos deduceret NOLLETTUS, vir doctus, & horum experimentorum apprimè gnarus, qui, etsi electrica commotione nullum curaret, quod curari amplius non possent, in eo tamen magni officium exegit viri, quod commotionis patefaceret periculum, & illos, qui huius operationis manipulationibus non ex asse imbuti essent, circumspectos esse iuberet. *Acad. des Sciences. 1746. 1749.*

Interea D. LOUIS Chirurgiæ Parisinæ decus, paralyfim scintillarum evocatione tentare intentus, mutato ex NOLLETTI exemplo, consilio, duas paralyticas commotione frustra vexavit: tandem, & commotione haud sollicitandam curationem esse nervoso sermone reliquit, *Observat. sur l'électricité, Paris 1747.* Philosophiæ Genevæ Professor Cl. IALLABERTUS tam scintillarum evocatione, quam commotione paralyticum restituit *Journal des Scavans 1748*, gelu vitiatam partem in eodem correxit *ibidem*, & tumores serophulos emendavit *propria ad Cl. SAUVAGES epistola.* Cl. Monspeliensis Medicus SAUVAGES hemiplecticum pulmone exulceratum hoc remedii genere ex hæmiplegia restitui quidem, ex ulcere pulmonis vero rapi vidit: tum electricitate paralyticos melius habere, tumores oedematosos percurari, suppurationem accelerari *Lettre à Mr. BRUHIER*; ultimo compulsis experimentis Illustri Academiæ Upsaliensi Commentarium misit de usu electricitatis in rheumatismo novem successibus felicem, ut etiam in eo ultimo concludat in acuendo visu nullum electricitati medicamentum anteponendum, & nemini electricitatem nocere nisi phtisico, hinc terrorem a NOLLETTO, aliorumque panicum habendum.

Hæc

Hæc in Galliis aguntur, dum in diversis Italiæ partibus *Cl.* VIRI PRIVATI, BIANCHI, VERATTI plurimum & diversimode electricitate utuntur; & quidem *Cl.* PRIVATI Venetiis electricitatem medicamentosam tantum (scilicet inclusis ipsis tubis varii generis remediis) adhibet, dum & simplici electro & medicamento *VERATI* mederetur. Iamque malum ischiaticum pertinax, a scabie curata superstes brachii dolor, gravis in aure dextra auditus, rheumatici, & catharrales effectus tumoribus arthriticis stipati, involuntarium lacrymarum profluvium, nervorum debilitas, curantur: etiam in uno tentamine electricitatis medicamentosæ dolores arthritici profligantur. Fuit Augustæ - Taurinorum purgantis, dum electrizandorum manibus medicamenta purgantia inderet *BIANCHI*, electricitatis novæ auctor. Sed quantum est in plurimis experimentis inane! in Italiam iter suscipit *NOLLETTUS*, adit *Cl.* hos Italos, ut per hos, de veritate illorum, quæ de electricitate medicamentosa scripserant, convinceretur, & mirum visu! nullus facto rem comprobare potuit. *Histoire de l'Acad. des Sciences* 1749.

Pragæ paralyticos quatuor curatos, solatum rheumatismo dolorifico laborantem, etiam podagricos resolveri nodos vidit *Cl.* BOHADSCH in *Thesi de elect.* 1751. Lipsiæ Th. QUELMALZ hæmiplegiam cum aphonia electricitate fere sustulit, rheumatismum in senes octagenario lenivit, chiragram cum carpi tumore profligavit, & inter septem partim paralyticos, partim rheumaticos sex curavit *Cl.* SCHEFFER Ratisbonæ; & mirabiles electricitatis in aphonia, in resolutione labii inferioris oris a tonsillarum tumore, effectus vidit *PAULSOHN* in Livonia; & alios in Suecia

STROE-

STROEMERUS etiam non Medicus: & malum hysteri-
 cum convulsivum electricitate curatum in *Tent. &*
Comment. Societ. N. I. Gedanens. T. II. de LA MOTTE,
 & affectum paralytico spasmodicum sublatum
 ALLAMAND & GAUBIUS *part. I. Comment. Societ.*
Scientiar. Harlemens. & insultum convulsivo hysteri-
 cum Philadelphix CADWALLADER EVANS *Medi-*
cal. observ. T. I. & brachium paralyticum CHENEY,
 HART. *Philosoph. Transact.* Vol. XLIX. & paraly-
 sim WHYT T iisdem Vol. L. p. I. & hæmiplegiarum dua-
 rum curationem ZVINGER. *Act. Helv. phys. math.*
 Vol. II. & paraly-
 sim linguæ singularem ALLAMAND,
 & dentium dolorem & surditatem LEROY *Histoire*
de l'Acad. des Sciences. 1757, & palpebrarum superio-
 rum lapsum *Act. Acad. Elect. Mog. T. I.* BAUMER,
 possent adhuc addi alia pericula plurima.

Hodie tamen post tot observationes vix unus al-
 terve hinc inde adhuc electricitatis in corpus huma-
 num effectus extollit. Commotionem electricam per-
 cussionis & verberum efficaciam solum habere D. LOUIS
 demonstravit; partes solum rubefacere, & minimam
 omnibus de ea factis jactationibus fidem adhibendam
 esse Cl. KUHN in *Act. phys. med. T. I.* Item post
 varia tentamina in variis hominibus vario morborum
 genere laborantibus instituta, certos & indubitatos
 effectus ab electricitate hæctenus expectandos non esse
 Cl. ZETZELL. *Recueil. Period. T. V.* & Cl. LE-
 ROY post capta alia tam in hæmiplegia, gutta serena,
 quam surditate experimenta, quid de viribus medicis
 electricitatis statuere possit, se adhucdum ignorare fa-
 tetur: & non nisi in rheumatismis curandis fluidi
 electrici usum sibi esse perspectum. *Acad. des Sciences*
 1761. Ultimo demum etiam Cl. TYSOT intervenit,
 &

& pessime pro paralyseos specifico electricitatem venditari contendit: dum ipsa & febriim, & convulsiones, & plethoram inducit, sanguinemque ad caput cogit, & casu paralyfim facit, & auget *de Apoplexia.*

Revera audax, & anceps remedium est electrica commotio. Subitas huius martyres aves NOLLETTUS, IALABERTUS, & alii plurimi recensent; nec hodie mortalium ullus ignorat hac etiam homines occidi; Sic prostratus Cl. dum viveret Professor DOPPELMAIER, & inter media experimenta expirat sæviori fulmine tactus Cl. Petropolitanus Academicus RICHMANNUS.

Nec simplex electricitatis vis semper tuta est, in virgine menstrua suppressit, ex ulcere venereo effluxum cohibuit, dum simul ulcus inflammaret LOUIS, & ægrum hic Viennæ occidit. Nuper an inoculatio per DEUM liceret quæsitum est, & de electricitate nihil quæritur.

ANIMALIUM. EXHALATIONES.

Effocta, & præ languore interitura corpora, animali exhalatione refici iam antiquitati notum fuisse, DAVIDIS que exemplo confirmatum, & hodie familiare esse, vide *Illustr. L. B. van SWIETEN Comment.* Nec tamen aut his, aut aliis evidentioribus exemplis, iuvenilis vigoris bona, in senis corpus attracta accubitu, ita deduci, ut iam hoc elanguidum sensim depereat, probatum, quanquam & id plurimis pronunciatum sit. Nam etsi id ipsum verum, ægritudines contagio-
sas

fas esse posse, & accumbenti corpori communicari: ita ex impuro lecti focio multos tabidos factos olim sanissimos probe meminit *Cl. HUXHAM de constitut. Aeris & morbis Epidemicis*; ita de canum in podagra usu plurimus *BORELLUS*, factum alii confirmant, & ultimo de cane podagræ magnete, *obs. dedit in Acad. N. C. Vol. VI. van WOENSEL*; hæc tamen id non satis demonstrant.

Sed quid est in perspirabili reficientis? etsi sua cuique animali atmosphæra est, a propria individuorum fabrica dependens, est tamen omni subtilissimum odoratum principium ab eadem; docet inquirendis aliis, animalium sagacitas; hoc suscipi, susceptum refocillare exhaustum posse, maxime si e iuvenili vegeto corpore emanet tanta copia, ut calculo docuit *SANCTORIUS*, haud mirum. *AUGUSTI Cæsaris* suaveolens corporis atmosphæra, ni adulatoribus scripta, insolita: sed etiam sudorem axillæ sinistræ tempore æstivo moschum redoluisse, alias hoc odore liberum, *PRAECEPTOR* meminit.

T E R R A E E X H A L A T I O N E S.

Nec solum animalia, aut vegetabilia perspirant exhalantque, sed & fossilia id ipsum faciunt, suntque, ut in prioribus, aut salubria, aut insalubria horum effluvia; de salubribus non dicam, de insalubribus venenatis *Tom. III.*

Et imprimis habet aliquid fragrantis terrei, patens ex humo aratro versa sulcus, habet ipsa, post messem in
cam.

campis, per sicca stramina, tanquam nova exhalantia vasa perspirans terra, habet id eadem semper ex decidua pluvia madefacta; hoc vero fragrans ex suo sinu non ex vegetabilibus exsuccis nunc imbre resectis & exhalantibus, mutuatur, REAUMURII experimentis *Acad. des Sciences* 1730. licet non eam inficias, vegetabilium exhalationes, puris crudæ terræ exhalationibus iungi posse sicque aerem gratiorem reddi & observari.

Sed nunc certum est, esse in ea singulari terræ fragrantia aliquid reficientis recreantisque animalia corpora, quod & sani maxime post pluvias in campis experiantur, quod & Epilepticis deambulantibus tribus quatuorve horis quotidie, per integram septimanam vel diutius, in sulco immediate post aratrum humum versans, aut in agello annis aliquot feriato, laudatur MEZA *armament. med. Hafn.* 1761. quod et lithanthracum vapore in fodinis carbonariis oberrante mulctatis effosso e terra cespite haustum saluti sit TRIEWALD. *Act. Upsal.* 1740; quod totius externæ corporis superficie quasi forma balnei communicatum & resorptum, phthificis profit van SWIETEN. *Commentar.* T. IV. p. 101.

VEGETABILIU M GRATI VAPORES.

AURANTII flores *Offic.* p. 36.

CITRII flores *Offic.* p. 37.

CROCUS *Offic. Botanicorum.* Classis Naturalis
Liliorum. *Germ.* Saffran. *Gallis* Safran. *Anglis* Saffron.

CROCUS, *floribus fructui impositis, tubo longissimo.* Crocus officinarum, est pistillum ovarii in tres lacinias fissum, non ipse flos. Mira species materiæ, ad oleosum spirituosum pertinens: recens fragranti odore prædita, coloris rutili, pinguis, flexilis, trita difficilis, manus fricantis inficiens, probatur: talis est crocus Austriacus non solum in spiritu vini rectificatissimo totus solubilis, sed etiam in spiritu vini rectificato, imò etiam totus in aqua. Ad varia olim, ut etiam hodie adhibetur, docet epicrocium, crocorancis, opera aurichalcea, *migniatore* &c. itidem condimenti loco multis usurpatur nationibus.

USUS MEDICUS externus, odorati moderate croci ad animales spiritus excitandos eximius, BOERHAAVE. In Pulmonibus affectis peculiare quid præstat. FR. HOFFMANN *de Medic. Selectioribus.* Inmoderate caput gravans, mentem turbans, sardoniacus, apoplecticus, lethalis, GALENUS, FABER LYNCÆUS, BORELLUS, L. B. VAN SWIETEN. Internus iisdem conditionibus idem, minori dosi exhilarans, maiori sensus omnes sopiens, ut vinum, & opium; etiam virgines pro provocandis mensivis maiori croci

ci dosi indulgentes in immoderatos risus solutas RIVERIUS vidit, & alios casus alii habent, ut recte de salubri, vel noxia croci dosi quærat: In hac audaces multi, multi timidi; liberalior nec sequendus LINNÆUS, dum croci Orientalis, & Britannici drachmam dimidiam, tincturæ croci tantundem, extracti croci grana XV. pro dosi exhibet. Duæ tertiæ eiusdem convenientissima dosis est, non assuetis.

Difficulus recens, pinguis, pulverisatur, massæ pilulari, electuario, incorporari integer potest, etiam in præparatis dari in melancholia, tristitia involuntaria, passione hysterica, in suscepto miasmate, languente natura in expulsiōe exanthematis: etiam laudatur scopo sudorifero, emmenagogo: externe crocum abdomini applicatum vomitus sistere LINNÆUS.

PRÆPARATA. *Extractum croci. Essentia croci*, quæ cum spiritu croci in nostris officinis extrahitur ditior, minori dosi a guttis V ad X pro dosi danda, alia paulo maiori.

IASMINI Flores *Offic. Botan.* Classis Naturalis Pauci-flam: *Germ.* Iasmin. *Gallis* Iasmins. *Anglis* Jessamy.

Varie huius plantæ species sunt; IASMINUM *foliis, oppositis, pinnatis*; album vel maxime nobis officinale est, ut inde paretur oleum odoratum.

USUS MEDICUS veteribus haud cognitus, recentioribus inter illa, quæ grato odore languentes spiritus reficiant, & moveant, maxime floris, qui etiam infundi possit, gratus.

PRÆPARATUM. *Oleum iasmini*, quod diversis modis multis paratur, per infusionem his, per ex-

pressionem cum amygdalis, cum gossypio, oleo Ben imbuto, instratis iasmini foliis, aliis: unguentis &c. odoris gratia additur.

LILII ALBI flores. *Offic. Botanicor.* Classis Naturalis Liliorum. *Germ.* Weiße Lilien. *Gallicis* Lis blanche. *Anglis* The White Lilly.

LILIUM *foliolis sparsis, corollis campanulatis, intus glabris.* Flores pulcherrimi candidi campanulam seu calathum efformantes admodum odorati sunt, caput, ut iasminum, tentantes naribus diutius suppositi. Quod vero illis inest volatile odoratum, nec facile elici, nec coerceri potest, cito evanidum: præter flores, antheræ excitantes, radix emolliens aliis classibus inferendæ sunt.

USUS MEDICUS florum, ubi humoribus bonis spirituum languor, utilis, odoratu, infusione, fottu. Antherarum, in vino infusarum lætificans. Bulborum mucilaginosorum externus, maturans, unde frequenter cataplasmatibus suppurantibus recipiuntur.

PRÆPARATA. *Aqua* stillatitia florum liliorum alborum, odoris vinosi semper laudanda. *Oleum* vel infolatione vel coctione paratum, utrumque raro bonum, postremum officinarum inutile. Bene paratum externum paregoricum, emolliens, dolorificis, & emolliendis partibus applicatur.

LILII CONVALLII flores *Offic. Botanic.* Polygonati flores. Convallarix flores. Classis Naturalis Liliorum. *Germ.* Thal-Lilien. *Gallicis* Muguet. *Anglis* Lillies of the Valley.

POLYGONATUM *bifolium, scapo florifero, aphylo.* Etsi huius plantæ plurimæ species sint, tamen

men bi-folio, scapo florifero, facile cognoscitur omnibus. Odor florum gratus, suavis, caput non tentans, durabilis magis quam liliorum alborum. Baccæ, radix, folia, amarissima raro adhibentur, licet hinc inde deprædicata; ex foliis cum calce fit pulcher, durabilis color viridis.

USUS MEDICUS florum in languidis excitandis spiritibus utilis, licet suspectam vim L. habeat, quam cum illa baccarum absque dubio confundit. Flores pulverisati sternutatorii.

PRÆPARATA. *Aqua stillatitia grata. Spiritus liliorum convallium laudatus, conserva cephalica.*

MELISSA *Offic. Botanicorum.* Classis Naturalis Ringentium. *Germ.* Hertzkraut. *Gallis* Melisse. *Anglis* Balm.

MELISSA *floribus ex axillis inferioribus, subsessilibus*, maxime officinalis, licet alias plures melissæ species adhuc officinæ asservent, non æque utiles omnes. *Melissa Turcica* odorem quidem aromaticum, sed, si ita loqui licet, fatuum, ingratum, nauseosum, & magis debilitantem, quam erigentem, habet. *Canariensis* fragrantissima est, non ubique dispensata. *Melissa vero hortensis citrina* officinarum gratissima, maxime usualis, & laudata est. Siccata de aromate suo perdit nihil.

Estne melissa nostra mellitæna DIOSCORIDIS? *Apiastrum PLINII* quod in confessa damnatione venenatum in Sardinia? Aliis ad morsus venenatorum animalium laudatur, nobis tale nihil observatum.

USUS MEDICUS excitandi scopo olfactæ plantæ, etiam in vino frigide infusæ recentis, in in-

solita tristitia, maxime hypochondriaca, sensuum a causa frigida eclipsi, utilis, ut & in omni casu exhaustarum virium, ut post partum, proficius: adhæc in morbis frigidis, languente humorum motu, in polyposis sanguinis concretionibus, affectionibus paralyticis, soporosis, laudatur; valet etiam ad dolores rheumaticos, podagricos in potu, & fotu.

PRÆPARATA egregia sunt. *Aqua stillatitia* melissæ vires plantæ habet, habet & has *Spiritus* sed longe efficaciores. *Aqua melissæ composita* Carmelitarum in Apoplexia frigida, paralyti, lethargo, epilepsia, passione hysterica, palpitatione cordis, colica flatulenta, celebrata est, dosi drach. I. II. unc. semis, unius. *Oleum essentielle* ingens cardiacum forma elæosacchari. *Conserva, Syrupus* suis viribus gaudent.

OCYMUM. BASILICUM *Offic. Botanicor.*
Classis Naturalis Ringentium. *Germ.* Citronen Basilien. *Gallis* Basilic. *Anglis* Basil.

OCYMUM *foliis ovatis, glabris*, suaveolens fragrans, gratissimi aromatis planta, per excellentiam regia dicta est. Ex infinita specierum varietate caryophyllata officinis electa; hæc, ut etiam aliæ culinæ usitata. Scorpionum fabula imprudentior, quam verior.

VIRES MEDICÆ inter illas, quæ grata fragrantia debiles, & languidos reficiunt, excitant spiritus, plantas, principes: infusio frigida vinosa laudatissima, dosi Manip. semis, libra vini una.

PRÆPARATA. *Aqua Basilici.*

PA.

PARALYSEOS flores *Offic. Botan.* PRIMULA
LÆ. Classis Natural. Pauci-stam: *Germ.* Schließ-
felblum. *Gallis* Primevere. *Anglis* Prim rose.

PRIMULA *foliis rugosis, hirsutis, spica inclina-
ta, flore odorato.* Flores prioribus minus odorati,
aroma subtile tamen, melleum, reficiens habent; ad-
est etiam radix, herba, non earundem virium..

VIRES MEDICÆ florum in excitandis spiritibus,
tremulis, paralyticis etiam membris, laudatæ, totius
plantæ podagram lenientes fœtu; radicis amaræ sunt.

PRÆPARATA. *Aqua stillatitia ad capitis dolo-
res pota. Spiritus, conserva.*

His etiam aliarum plantarum aromaticarum gra-
ti odores, ut & odores singulares aliarum rerum ad-
di possunt, sed hæc in altera classe dicentur omnia.

In his tamen omnibus id rite tenendum, subtilem &
volatilem horum medicamentorum vim non solo odo-
ratu in corpus ægrum deduci, sed etiam per vasa reför-
bentia, per ipsam inspirationem communicari & in id
fufcipi posse, multiplicem igitur patere modum, quo
nervea illi subministrari queant: inde explicari actio-
nem balneorum, emplastrorum, fomentorum, sacculo-
rum, amuletorum: inde intelligi asum æolipylæ in
theatro tabidorum BENEDICTI olim adhibitæ & nu-
per in phthisi pulmonali a *Cl. MUZEL* feliciter ad-
vocatæ aliorumque medicamentorum quocunque mo-
do corpori applicatorum actionem,

estur, difficilioris tamen digestionis est in aqua non facile solubile & solutum in gluten tenax degenerans, tum in spiritu vini induratur *GEOFFROY* junior *Acad. des Sciences* 1711. Destillatum statim alcalinam indolem prodit, & habet magnam vim alcali volatilis, dum caput mortuum non spernendam fixi suppeditat, & tinctura etiam aromatica & alcalina est, *IDEM*.

VIS aromatica. Addit languidis stimulos quotidiano experimento, & lactantibus lac. *Acta Phys. Med. N. C. Vol. VIII.* An compefcit motus hystericos?

STIMULANTIA

EXCITANTIA,

SUBTILIA.

BORAGINIS flores *Offic. Botan.* Classis Naturalis Pauci-flam: *Germ.* Hertzblümlein, *Gallicis* Bourrache. *Anglis* Borrage.

B*BORAGO* foliis alternis, calycibus patulis. Flores iam veteribus in usum cardiacum noti, inter IV flores cordiales maiori forte encomio quam iure recensentur; ego aromatici odorati parum invenio.

USUS MEDICUS florum frequentior quam utilior. Totius plantæ certo solvens, saponaceus, inflammatis, & obstructis summopere utilis, in decocto,
fero